

Kantelestemmat

Toccata konserttikanteleelle
Siemen kahdelle kanteleelle
Orjankukka kolmelle kanteleelle

Kantele parts

Toccata for kantele
Seed for two kanteles
Wild rose for three kanteles

M89C

Modus
Musikku
1999

KANTELESÄVELLYKSIÄ - MUSIC FOR KANTELE

PEKKA JALKANEN

TOCCATA

SIEMEN - SEED

ORJANKUKKA - WILD ROSE

PEKKA JALKANEN

Kantelesävellyksiä

Toccata konserttikanteleelle, 8'
Siemen kahdelle kanteleelle, 10'
Orjankukka kolmelle kanteleelle, 10'

Sävellykset voidaan soittaa myös harpulla

Kantelestemmat

Music for kantele

Toccata for kantele, 8'
Seed for two kanteles, 10'
Wild rose for three kanteles, 10'

Compositions can also be played on the harp.

Kantele parts

M89C

ISMN M-55003-093-0

© Modus Musiikki Oy

PEKKA JALKANEN (s. 5.9.1945 Rautalampi) opiskeli musiikkitiedettä Helsingin yliopistossa, jossa hän väitteli tohtoriksi etnomusikologisella tutkimuksellaan 1920-luvun jazzkulttuurista (*Alaska, Bombay ja Billy Boy* 1989). Samalla hän opiskeli sävellystä Erkki Salmenhaaran johdolla. Jalkanen on toiminut mm. Yleisradion musiikkitoimittajana, musiikinopettajana, kuoronjohtajana (Pohjalaisten Osakuntien Laulajat 1982–87), vuodesta 1989 opettajana Sibelius-Akatemian kansanmusiikki-osastossa ja vuodesta 1991 musiikkitieteen dosenttina Tampereen yliopistossa. Säveltäjänä hän nousi esiin 1980-luvulla lukuisten sävellyskilpailuvoittojensa ansiosta.

Jalkanen on säveltänyt kaksi oopperaa, teoksia erilaisille kamarikokoonpanoille ja kuoroille, filmimusiikkia ja lastenmusiikkia. Hän on hyödyntänyt erilaisia etnisiä ja kansanomaisia alakulttuureja, mm. karjalaista ja inkeriläistä muinaismusiikkia, Andien musiikkia ja mustalaismusiikkia, ja on yltänyt yhtä eheällä tavalla omaa sävelkieltään palveleviin tuloksiin kuin Erik Bergman. Repetitiivisyys, tonaalisuus ja kenttäteknikka yhdistävät Jalkasen virolaisiin nykysäveltäjiin, Arvo Pärtin, Lepo Sumeran ja Veljo Tormisin minimalismiin. Jalkasen tonaalisuus ei muodostu kolmisoinnuista, vaan pitkään pysyvistä keskussävelistä sekä diatonisista kolmi-seitsensäveliköistä esim. tyyppiä e-f-a-h-c. Tällainen uusmodaalisuus on luontunut myös lapsille kirjoitettuihin teoksiin – laajimpina niistä Oiva Paloheimon romaaniin pohjautuva ooppera *Tirlittan* (1986) sekä musiikkisatu *Oi ihana Panama* (Janosch, 1989).

Jousiorkesteriteoksessa *Viron orja* (1980) lähtökohtana oleva aiolinen runosävelmä viedään kaanoniin, joka välittömästi tihenee repetitiiviseksi kentiksi. Teos edustaa muutoinkin Jalkasen tuotantoa. Lähimmäs minimalismia Jalkanen on edennyt *I. jousikvartetossaan* (1981), jota pidetään suomalaisen minimalismin pioneerteoksena. *Hallassa*, sarjassa jousiorkesterille (1980) kenttäteknikka johtaa vieläkin puhtaammin sointiin perustuviin, pilvimäisiin flageolettikudoksiin. Jalkasen repetitiivisyyden lähin vertailukohde löytyy uudesta virolaisesta musiikista. Varsinkin kun heläjävä kenttä on luotu kanteleella – joka esiintyy useissa hänen teoksissaan – toistoinen mollimaisema assosioituu Arvo Pärtin tintinnabuli-sointiin. (*Kantelesepetto* 1987, *Orjankukka* 1989, *Toccata* 1992, *Siemen* 1993). Kiinnostus suomensukuisten kansojen kulttuureihin näkyy Jalkasen vokaalisävellysten tekstivalinnoissa, esim. lapsikuoro-teoksissa *Vägehens otetut neidizet* (Ogoi Meäränen, 1982) ja *Piika Pikkarainen* (1985). Niin silmiinpistävä kuin tämäntyyppisten aiheiden käyttö onkin, valtaosa Jalkasen tuotannosta – esim. oboekonsertto (1982), kitarakonsertto (1988), jousisinfonia *Angelus Mundi* (1988), ooppera *Seitsemän huivia* (Vesa-Tapio Valo, 1990) – jää tämän linjan ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan hänen taustaansa kuvaavat hänen sanansa: ”Lapset ja mustalaiset ovat opettaneet minut säveltämään”.

Mikko Heiniö

PEKKA JALKANEN (b. Rautalampi, September 5, 1945) studied musicology at the University of Helsinki, gaining a doctorate with his ethnomusicological study of the jazz culture of the 1920s (*Alaska, Bombay ja Billy Boy*, 1989). He also studied composition with Erkki Salmenhaara. Jalkanen has been employed as a music editor with the Finnish Broadcasting Company, a choir conductor (the POL student choir, 1982–87) and as teacher at the folk music department of the Sibelius Academy (1989–) and lecturer in musicology at the University of Tampere (1991–). The first prizes he won in several composition competitions in the 1980s established his reputation as a composer.

Jalkanen has written two operas, works for various chamber ensembles and for choirs, music for films and for children. He has drawn upon various ethnic and popular sub-cultures such as the ancient music of the Karelians and the Ingrians, the music of the Andes and Gipsy music. He has fused these elements integrally into his own idiom quite as effectively as Erik Bergman has done. Repetitiveness, tonality and field techniques link Jalkanen with certain Estonian contemporary composers, notably Arvo Pärt, Lepo Sumera and Veljo Tormis. With Jalkanen, tonality consists of persistent root notes and diatonic scales of three to seven notes (e.g. E–F–A–B–C) rather than triads. This kind of neo-modality has worked well in works written for children, the most extensive of which is the opera *Tirlittan* (1986), based on Oiva Paloheimo's eponymous novel, and the musical fairy tale *Oi ihana Panama* to a text by Janosch ('O lovely Panama', 1989).

Viron orja ('The Serf of Viro', 1980) for string orchestra is based on a runo tune in the Aeolian mode. It is treated canonically and rapidly expanded into repetitive fields. This work is representative of Jalkanen's output in general. He came closer to Minimalism in his First String Quartet (1981), considered a pioneering effort in Finnish Minimalism. In *Halla* ('Frost', 1980), a suite for string orchestra, the field technique produces even more purely sound-oriented, cloud-like structures composed of flageolets. The closest comparison for Jalkanen's repetitiveness can be found in Estonian contemporary music, particularly since Jalkanen often uses the Finnish kantele to create the scintillating field, associating the repetitive minor-key atmosphere with the tintinnabuli of Arvo Pärt; cf. the *Kantele Septet* (1987), *Orjankukka* ('Wild rose', 1989), *Toccata* (1992), *Siemen* ('Seed', 1993). Jalkanen's interest in the culture of other Fenno-Ugric peoples is evident in the texts he has selected for his vocal works, as in the works for children's choir entitled *Vägehens otetut neidizet* ('The Abduction', text by Ogoi Meäränen, 1982) and *Piika Pikkarainen* ('The Little Lass', 1985). However, despite the importance of this source of inspiration, the major part of Jalkanen's output – including the *Oboe Concerto* (1982), the *Guitar Concerto* (1988), the *string symphony Angelus mundi* (1988), the opera *Seitsemän huivia* ('The seven veils', text by Vesa-Tapio Valo, 1990) – have nothing to do with it. He has summarized his background well in saying: "Children and Gypsies taught me how to write music."

Mikko Heiniö

Translation: Jaakko Mäntyjärvi

**Toccata
Siemen
Orjankukka**

Ensimmäinen kanteleteokseni, *Kantelesepetto* (1987) syntyi Kanteleliitto r.y.:n tilauksesta ja siitä lähtien kantele on pitänyt minua pauloissaan. Sen erikoisominaisuuksia ovat intiimi, yläsävelinen ja monia väritysmahdollisuuksia tarjoava sointi, pitkä jälkikaiku ja diatoninen perusta. Kaikki nämä ominaisuudet luontuvat nykymusiikin toistoisuutta ja sointikenttäajattelua korostaviin suuntauksiin. Karjalaisen viisikielismusiikin ja nykyisen minimalismin välillä onkin nähtävissä huikkea sukulaisuus sekä rakenteellisissa että ilmaisuksellisissa suhteissa: Shemeikat, Perttuset, Pitkä-Iivana Bogdanoff ja sokea Teppana Jänis olivat tietämättään kuin suoraan John Cagen, Steve Reichin ja Arvo Pärtin estetiikasta.

Soolokanteleelle kirjoitettu *Toccata*, joka syntyi Ritva Koistisen pyynnöstä 1992, perustuu antiikin Kreikan doorisen asteikon kromaattiseen muunnokseen. Teoksen tonaalinen keskus vaihtelee a:n ja gis:n välillä; teknisesti vaativa teos perustuu paljolti myös teksturaalisten ja soinnillisten vastakohtien varaan.

Kahdelle konserttikanteleelle sävelletty *Siemen* (1993) syntyi Marianne Uotilan pyynnöstä. Sen alkuituna, ”sinapinsiemenenä”, on tremoloitu, koko ajan nahkaansa luova suuri sekunti. Suppeimmillaan se on vipuglissandojen avulla toteutetuissa mikrintervallikudoksissa, laajimmillaan monikerroksisissa sointu-, rytmi- ja asteikkokentissä. Niiden kolmi- ja viisisävelrungoista puhkeaa lopulta yksinkertainen melodinen aihe, kunnes senkin on määrä aikanaan lakastua.

Julkaisun teksista *Orjankukka* (1989), joka voitti 1. palkinnon Kanteleliitto r.y.:n sävellyskilpailussa, on lähimpänä muinaismusiikkia. Viisikielisen ja kahden konserttikanteleen välille olen pyrkinyt rakentamaan sekä soinnillisen että teksturaalisen ”rajatilan”. Teos perustuu viisikielisen itkumaiseen nelisävelikköön, joka tihentyy, nopeutuu ja laajenee vähä vähältä kaarimaiseksi sointikentäksi. Teoksen nimi on Larin Paraskelle kirjoitetusta hautajaisrunosta: ”Orjankukkana kohosit, / itkevässä Inkerissä, / sävel sielussa sinulla, / kultakukka jumalien.”. Tästä syystä teos on omistettu viisikielisel kanteleelle, muinaissuomalaisen musiikkikäsitteiden kiteyttäjälle.

Toccata ja *Siemen* on omistettu vaimolleni Kristinalle.

Pekka Jalkanen

**Toccata
Seed
Wild Rose**

I wrote my first work for the kantele, the Kantele Septet (1987), to a commission from the Finnish Kantele Association, and ever since then I have been enchanted by the instrument. Its special features are its sound – intimate, rich in harmonics and offering many coloristic possibilities – its long echo and its diatonic tuning. All these features are particularly apt for the kinds of contemporary music that favour repetitiveness and fields. There is a striking resemblance between the ancient Karelian music of the five-string kantele and present-day Minimalism, both in structure and in expression; the runo singers of old, the Shemeikkas, the Perttunens, Long Ivan Bogdanoff and the blind Teppana Jänis, could not have dreamed that they would once qualify as textbook cases illustrating the aesthetics of John Cage, Steve Reich and Arvo Pärt.

Toccata (1992) for solo kantele was written at the request of Ritva Koistinen. It is based on a chromatic variation of the ancient Greek Dorian mode. The tonal centre varies between A and G sharp. This technically demanding work makes much use of contrasts in texture and sound.

Siemen ('The seed', 1993) for two concert kanteles was written at the request of Marianne Uotila. Its first germ, the 'mustard seed', is a tremolo on a major second, constantly renewing itself. At its most concise it manifests itself in microinterval textures produced through glissandi on the tuning levers; at its most expansive, it produces multi-layered fields of chords, rhythms and scales. The three-note and five-note nuclei finally coalesce into a simple melody which, in turn, is destined to die away.

Of the works in this publication, Orjankukka ('Wild rose', 1989), winner of the first prize in the composition competition organized by the Finnish Kantele Association, is closest to ancient music. I attempted to construct a 'twilight zone' of sound and texture between the five-string kantele and the two concert kanteles. The work is based on the dirge-like four-note motif of the five-string instrument, condensed, accelerated and expanded by degrees into an arching field of sound. The name of the work comes from a dirge written for Larin Paraske, one of the greatest runo singers: "A wild rose, thou didst flourish / In weeping Ingria, / With a melody in thy soul, / A gold flower from the gods." Thus, the work is dedicated to the five-string kantele, the very essence of the ancient Finnish musical tradition.

Toccata and Siemen are dedicated to my wife Kristina.

Pekka Jalkanen
Translation: Jaakko Mäntyjärvi